

Date: 17th June-2025

**KORXONALARDA MOLİYAVIY REJALASHTIRISH TIZIMIDA
BYUDJETLASHTIRISH JARAYONINI TAKOMILLASHTIRISH.**

Shernazarov Farxad Shuxratovich

Kirish: Ushbu tezisdagi korxonalarida byudjetlashtirish jarayonini takomillashtirishning nazariy va amaliy jihatlari, ushbu jarayondagi muammolar, ularni bartaraf etish yoʻllari va zamonaviy yondashuvlar koʻrib chiqiladi.

Tezisning maqsadi: korxonalarida moliyaviy rejalashtirish tizimida byudjetlashtirish jarayonini takomillashtirishning samarali usullarini tahlil qilish va amaliy takliflar ishlab chiqishdan iboratdir.

Tadqiqotda byudjetlashtirishning nazariy asoslari, zamonaviy usullari, shuningdek, ushbu jarayonni optimallashtirishda axborot texnologiyalarining oʻrni muhokama qilinadi.

Kalit soʻzlar: korxonalar, axborot texnologiyalari, strategik va operatsion maqsad.

**IMPROVING THE BUDGETING PROCESS IN THE FINANCIAL PLANNING
SYSTEM AT ENTERPRISES.**

Shernazarov Farkhad Shukhratovich

Introduction: This thesis considers the theoretical and practical aspects of improving the budgeting process at enterprises, problems in this process, ways to eliminate them and modern approaches.

The purpose of the thesis: to analyze effective methods for improving the budgeting process in the financial planning system at enterprises and to develop practical proposals.

The study discusses the theoretical foundations of budgeting, modern methods, as well as the role of information technologies in optimizing this process.

Keywords: enterprises, information technologies, strategic and operational goals.

**СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ПРОЦЕССА БЮДЖЕТИРОВАНИЯ В СИСТЕМЕ
ФИНАНСОВОГО ПЛАНИРОВАНИЯ ПРЕДПРИЯТИЙ.**

Шернazarov Фархад Шухратович

Введение: В данной диссертации рассматриваются теоретические и практические аспекты совершенствования процесса бюджетирования предприятий, проблемы в этом процессе, пути их устранения и современные подходы.

Date: 17th June-2025

Цель диссертации: анализ эффективных методов совершенствования процесса бюджетирования в системе финансового планирования предприятий и разработка практических предложений.

В исследовании рассматриваются теоретические основы бюджетирования, современные методы, а также роль информационных технологий в оптимизации этого процесса.

Ключевые слова: предприятия, информационные технологии, стратегические и операционные цели.

Korxonalarda moliyaviy rejalashtirish tizimi iqtisodiy faoliyatning muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Byudjetlashtirish jarayoni korxonaning strategik va operatsion maqsadlariga erishishda moliyaviy resurslarni samarali boshqarish imkonini beradi. Hozirgi kunda bozor iqtisodiyotidagi raqobatning kuchayishi, global iqtisodiy o'zgarishlar va texnologik innovatsiyalar korxonalardan byudjetlashtirish jarayonini doimiy ravishda takomillashtirishni talab qilmoqda. Byudjetlashtirish korxonaning qisqa va uzoq muddatli maqsadlariga erishishda resurslardan oqilona foydalanishni ta'minlaydi. Byudjetlashtirishning asosiy vazifalari quyidagilardan iborat:

- Moliyaviy resurslarni taqsimlash va optimallashtirish;
- Strategik rejalarni amalga oshirishda moliyaviy qo'llab-quvvatlash;
- Xarajatlarni nazorat qilish va moliyaviy barqarorlikni ta'minlash;
- Tashkiliy faoliyatni muvofiqlashtirish va samaradorlikni oshirish.

Har bir byudjet turi korxonaning o'ziga xos xususiyatlariga qarab qo'llaniladi va byudjetlashtirish jarayonini takomillashtirishda muhim ahamiyatga ega. Zamonaviy axborot texnologiyalari byudjetlashtirish jarayonini avtomatlashtirish va samaradorlikni oshirishda muhim vosita hisoblanadi. ERP (Enterprise Resource Planning) tizimlari, moliyaviy tahlil dasturlari va sun'iy intellektga asoslangan vositalar byudjetlashtirish jarayonini soddalashtiradi. Masalan, SAP, Oracle NetSuite va Microsoft Dynamics kabi platformalar real vaqt rejimida moliyaviy ma'lumotlarni tahlil qilish va bashorat qilish imkonini beradi. Byudjetlashtirishda sun'iy intellekt va katta ma'lumotlar (Big Data) Sun'iy intellekt (AI) va katta ma'lumotlar texnologiyalari byudjetlashtirishda aniq bashoratlar qilish va xarajatlarni optimallashtirishda qo'llanilmoqda. AI algoritmlari bozor tendensiyalarini tahlil qilib, xarajatlarni kamaytirish bo'yicha takliflar beradi. Katta ma'lumotlar esa korxonaning ichki va tashqi ma'lumotlarini integratsiya qilib, aniqroq byudjet tuzishga yordam beradi. Bundan tashqari, bulutli texnologiyalar va ularning afzalliklari mavjud. Bulutli texnologiyalar byudjetlashtirish jarayonini moslashuvchan va tezkor qiladi. Bulutli platformalar orqali korxonalar real vaqt rejimida ma'lumotlarni almashishi, byudjetni masofadan turib boshqarishi va xarajatlarni optimallashtirishi mumkin. Masalan, QuickBooks Online va Xero kabi dasturlar kichik va o'rta korxonalarga byudjetlashtirishni soddalashtirishda yordam beradi.

Date: 17th June-2025

Xorijiy kompaniyalarning xarajatlarni kamaytirish bo'yicha strategiyalari va natijalari (AQSh kompaniyalari misolida)⁵

Kompaniya	Xarajatlarni kamaytirish strategiyasi	Amaliy qo'llanilgan usullar	Natijalar
Amazon (AQSh)	Sun'iy intellekt va avtomatlashtirish	- Logistika va ombor tizimlarini avtomatlashtirish; - Big Data tahlili orqali xarajatlarni optimallashtirish; - Robototexnika joriy etish.	Operatsion xarajatlar 30% ga qisqardi, yetkazib berish vaqti optimallashtirildi
General Electric (AQSh)	Raqamli transformatsiya va IoT texnologiyalar	- Industrial Internet of Things (IIoT) dan foydalanish; - Ishlab chiqarish jarayonlarining optimallashtirilishi; - Raqamli blits tahlil tizimi.	Ishlab chiqarish samaradorligi 15% oshdi, energiya xarajatlari qisqardi
Tesla (AQSh)	Mahalliy ishlab chiqarish va avtomatlashtirish	- Yashil energiyaga o'tish; - Ishlab chiqarish jarayonlarining ichki nazorati; - Barcha jarayonlarni avtomatlashtirish.	Tannarx 20% ga kamaydi, ishlab chiqarish tezligi oshdi
Apple (AQSh)	Ta'minot zanjirini	- Xitoy, Hindiston va Vetnamda ishlab chiqarish	Ishlab chiqarish tannarxi 25% gacha qisqardi,

Byudjetlashtirish jarayonini takomillashtirish uchun quyidagi amaliy takliflar ilgari suriladi:

1.Integratsiyalashgan byudjetlashtirish tizimini joriy etish: ERP tizimlari orqali barcha bo'limlarning byudjetlarini birlashtirish va muvofiqlashtirish. **2.Moslashuvchan byudjetlashtirishni qo'llash:** Tashqi omillarga moslashuvchan byudjet turlari (masalan, moslashuvchan byudjet) orqali xavflarni kamaytirish. **3.Xodimlar malakasini oshirish:** Byudjetlashtirish jarayonida ishtirok etuvchi xodimlarni zamonaviy moliyaviy tahlil usullari bo'yicha o'qitish. **4.Avtomatlashtirishni kengaytirish:** Sun'iy intellekt va katta ma'lumotlar texnologiyalarini joriy etish orqali bashoratlarni aniqlashtirish.

5.Ichki nazorat tizimini mustahkamlash: Byudjetdan chetga chiqishlarni aniqlash va oldini olish uchun doimiy monitoring va audit tizimini joriy etish. **Xulosa**

Korxonalarda byudjetlashtirish jarayonini takomillashtirish moliyaviy rejalashtirish tizimining samaradorligini oshirishda muhim ahamiyatga ega. Zamonaviy texnologiyalar, moslashuvchan yondashuvlar va xodimlar malakasini oshirish orqali korxonalar raqobatbardoshlikni ta'minlashi va moliyaviy barqarorlikka erishishi mumkin. Byudjetlashtirish jarayonidagi muammolarni bartaraf etish va yangi texnologiyalarni joriy etish korxonaning uzoq muddatli rivojlanishiga xizmat qiladi.

Date: 17th June-2025

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Horngren, C. T., Datar, S. M., & Rajan, M. V. (2015). Cost Accounting: A Managerial Emphasis. Pearson. Drury, C. (2018).
2. Rasulova S. X. (2020). Moliyaviy menejmentda xarajatlarni boshqarish va ularning tahlili. Toshkent moliya instituti nashriyoti.
3. Xodiyev B. Yu., & Berkinov B. B. (2020). Moliyaviy tahlil va korporativ xarajatlarni optimallashtirish strategiyalari. Iqtisodiyot va menejment ilmiy jurnali.

